

Република България
Общинска администрация
Бойница

Interreg - IPA CBC
Bulgaria - Serbia

Проект СВ007.2.32.050

„Инициатива за опазване на Почвите Сега! ИОПС“

Конференция „Опазване на почвите“

**Законодателство и политики в областта на
опазването на почвите в България и
Сърбия**

**Гр. Видин,
12.02.-13.02.2020 г.**

The project is co-funded by EU through the Interreg –IPA CBC Bulgaria-Serbia Programme.

Република България
Общинска администрация
Бойница

Interreg - IPA CBC
Bulgaria - Serbia

Законодателство и политики в областта на опазването на почвите в България и Сърбия

Съдържание на презентацията

- Въведение;
- Политики и законодателство в България засягащи почвата;
- Законодателство и политики в Сърбия засягащи почвата;
- Заключение

ВЪВЕДЕНИЕ

Почвата е ограничен, незаменим и практически невъзобновим природен ресурс, който изпълнява редица функции, които играят важна роля за поддържане на равновесието в природата и съществуването на човешкото общество.

Почвата е сложна, многофазна, жива система, която осигурява живота на земята. Въздействието от антропогенна дейност предизвиква проявата на различни деградационни процеси, които силно влошават функциите на почвите, влияят негативно върху плодородието и продуктивните им възможности. Това дава отражение върху начина на земеползване и развитието на екосистемите

Деградацията на почвата включва протичането на редица процеси, които водят до пълно или частично нарушаване на една или повече от нейните функции. Основните заплахи за нарушаване на функциите на почвите са дефинирани: ерозия, вкисляване, засоляване, уплътняване, намаляване на почвеното органично вещество, замърсяване, запечатване и свлачища.

Политики и законодателство в България засягащи почвата

Политиката за опазване на почвите в България се основава на следните принципи:

- ❖ екосистемен и интегриран подход;
- ❖ устойчиво ползване на почвите;
- ❖ превантивен контрол за предотвратяване или ограничаване увреждането на почвите и на техните функции;
- ❖ прилагане на добри практики при ползването на почвите;
- ❖ замърсителят плаща за причинените вреди;
- ❖ информираност на обществеността за екологичните и икономическите ползи от опазването на почвите от увреждане и мерките за опазването им.

Политики и законодателство в България засягащи почвата

Целите на националната политика за опазване на почвите в България се постигат, чрез:

- ❖ Устойчиво ползване на почвите като природен ресурс.
- ❖ Опазване и подобряване на почвеното плодородие.
- ❖ Намаляване на вредните последствия върху почвите, предизвикани от природни процеси и явления, и антропогенни фактори.
- ❖ Предотвратяване и намаляване на риска за човешкото здраве и опазване на другите компоненти на околната среда.
- ❖ Спазване на принципите за устойчиво развитие, включително принципите на биологичното земеделие.
- ❖ Възстановяване на нарушените функции на почвите.
- ❖ Задължения, поети от държавата по международни актове, отнасящи се до почвите.

Политики и законодателство в България засягащи почвата

Европейски документи, които са в основата на политиките, стратегическите и програмни документи за почвите в България:

- ❖ Тематична стратегия по опазване на почвата (Thematic Soil Strategy) (COM (2006) 231).
- ❖ Предложение за Рамкова директива по почвите (Soil Framework Directive (COM(2006) 232).
- ❖ Пътна карта за ефективно използване на ресурсите в Европа.

Политики и законодателство в България засагащи почвата

- ❖ Национална програма за развитие: България 2020 г.;
- ❖ Национална стратегия за горите, 2013-2020 и Стратегически план за развитие на горския сектор, 2014-2023 г.
- ❖ Трети Национален План за Действие по изменение на климата (2013–2020г.);
- ❖ Национална стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2012 – 2022 г.;
- ❖ Програмата за развитие на селските райони 2014-2020 г.;
- ❖ Национална програма за развитие на пристанищата за обществен транспорт 2006-2015 г.;
- ❖ Регионални планове за развитие на СЗР, СЦР, СИР, ЮИР, ЮЦР и ЮЗР, както и областни стратегии за развитие на 28-те области на страната за периода 2014-2020 г.;
- ❖ Национална програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването, 2014-2020 г.

Политики и законодателство в България засягащи почвата

- ❖ **Комуникационната стратегия за устойчиво управление на земите в България;**
- ❖ **Национална стратегия за устойчиво развитие на земеделието в България (2014-2020 г.);**
- ❖ **Програмата от мерки за ограничаване и предотвратяване на замърсяването с нитрати от земеделски източници в уязвимите зони;**
- ❖ **Актуализиран Национален план за действие по управление на устойчивите органични замърсители (УОЗ) в България 2012-2020 г.;**
- ❖ **Национална програма за превенция и ограничаване на свлачищата на територията на Р. България, ерозията и абразията по Дунавското и Черноморското крайбрежие 2015-2020 г. и др.**
- ❖ **Планове за управление на риска от наводнения 2016-2021 г. и Планове за управление на речните басейни 2016-2021 г.**

Политики и законодателство в България засягащи почвата

- ❖ От месец ноември, 2019 г. е предложен за обществено обсъждане Проект на Национална програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на функциите на почвите (2019 – 2028 г.), разработен за 10-годишен период и съдържащ петгодишен план за действие в съответствие с изискванията на чл. 24, ал. 3 т. 5 от Закона за почвите.
- ❖ Проектът на Програмата цели обезпечаване опазването на почвите от ерозия, вкисляване, засоляване, уплътняване, намаляване на почвеното органично вещество, замърсяване, запечатване, свлачища, осигуряване устойчиво ползване, запазване за бъдещите поколения и осигуряване при необходимост възстановяване на земите и функциите на почвите.
- ❖ НПОУПВФП определя дългосрочна стратегия за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на функциите на почвите и има ключова роля за практическо приложение на политиката за почвите, тъй като дефинира конкретни цели и мерки за тяхното опазване, както за централните и местни институции, така и за обществените организации и гражданите в страната.

Проект на Национална програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на функциите на почвите (2019 – 2028 г.)

- ❖ Липсата на цялостна стратегия по опазване, устойчиво ползване и възстановяване на увредените почви е запълнено с изготвената Национална програма, която след приемането ѝ, ще има ключова роля като ефективно средство за практическо приложение на политиката по почвите, тъй като дефинира конкретни цели и мерки за тяхното опазване, както за централните и местни институции, така и за обществените организации и гражданите в страната.
- ❖ Успешното ѝ изпълнение ще доведе до минимизиране и, където е възможно, предотвратяване на вредното въздействие на деградационните процеси върху почвите, възстановяване на увредените и нарушени почви и тяхното устойчиво управление, съответстващо на европейските и национални нормативни документи.
- ❖ Програмата ще подпомогне централните и местни власти, ориентирани към изготвяне на проекти, финансирани от национални и европейски фондове, чиято главна задача е опазването и устойчиво ползване на почвите.

Политики и законодателство в България засягащи почвата

Национална програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването , 2014-2020 г.

- ❖ **Националната програма за действие е разработена в съответствие с Част III, Раздел 1, член 9 и 10 на Конвенцията на ООН за борба с опустиняването (КБОООН). Страните членки по Конвенцията, в рамките на своя Анекс за приложение на регионално ниво, при отчитане на техните особености, се задължават да разработят Национални програми за действие.**
- ❖ **Тези програми за действие отразяват стратегиите и въвеждат интегрирания подход към физичните, биологичните и социално-икономическите аспекти на процесите на опустиняването. Те съдържат мерки за борба с деградацията на земята, като се основават на съществуващи и прилагани планове и програми и подрегионални и регионални програми за действие, съобразени с националната политика за устойчиво развитие.**

Политики и законодателство в България засягащи почвата

Национална програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването , 2014-2020 г.

- ❖ **НПД има за задача да изясни причините, допринасящи за неустойчивостта при управлението на земите и за опустиняването и да определи практическите мерки за УУЗ и борба с опустиняването (БО), както и необходимите ресурси за реализация на конкретните действия. НПД трябва да обезпечи ефективно участие на местно, регионално и национално ниво и да предопредели широка ангажираност – на правителството, на местните общности и организации (браншови, неправителствени), научната общност и на отделните земеползватели и заинтересовани страни.**
- ❖ **НПД е инструментът, който допринася за постигането на екологични ползи и подпомага преодоляването на конфликтите в политиката относно управлението на земята и тези между**

Политики и законодателство в България засягащи почвата

Национална програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването , 2014-2020 г.

- ❖ Чрез НПД ще се интегрират усилията на различните институции, обвързани с управлението на земята и ще се подпомогне усъвършенстването на националното законодателство, отнасящо се до управлението на земята.
- ❖ НПД е хармонично допълнение и същевременно има надграждаща функция в определени аспекти към Националната стратегия по околната среда, Националната стратегия за развитие на водния сектор в Република България, Националната стратегия за развитие на горския сектор в Република България за периода 2013 – 2020 г., , Стратегическия план за биологично разнообразие и Националната стратегия за регионално развитие и др.

Преглед и анализ на действащото законодателство в България , свързано с почвите

- ❖ Почвата, като компонент на околната среда, е неразривно свързано с опазване на водите, чистотата на въздуха, управление на отпадъците. Опазването на почвите е неразделна част от цялостната политика за опазване на околната среда в страната.
- ❖ **Законът за почвите** (обн. ДВ. бр. 89 от 2007 г., последно изм. и доп. ДВ. бр.98 от 27 ноември 2018г.) е рамков закон за опазването на почвите и техните функции, тяхното устойчиво ползване и възстановяване като компонент на ОС, позовавайки се на следните принципи: екосистемен и интегриран подход; устойчиво ползване на почвите; приоритет на превантивния контрол за предотвратяване или ограничаване увреждането на почвите и на техните функции; прилагане на добри практики при ползването на почвите; замърсителят плаща за причинените вреди; информираност на обществеността за екологичните и икономическите ползи от опазването на почвите от увреждане и за мерките за опазването им.

Преглед и анализ на действащото законодателство в България , свързано с почвите

- ❖ **Рамковият закон за почвите определя компетентните органи и дефинира техните компетенции при осъществяването на държавната политика по опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите на национално, регионално и местно ниво.**
- ❖ **Това което се установява от влизането на закона в сила обаче е свързано с координацията и провеждането на единна политика от различните компетентни органи. Не е създаден и не функционира, съгласно чл. 5, ал. 5 от закона, Консултативен съвет по опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите. Консултативният съвет е важен с оглед многото ведомства, организации и национални програми, които имат отношение към почвите, например за климата, за устойчивите органични съединения, биологичното разнообразие, Програмата за развитие на селските райони и т.н.**

Преглед и анализ на действащото законодателство в България, свързано с почвите

- ❖ **Законът за опазване на околната среда (ЗООС)** (обн. ДВ, бр.91/25.09.2002 г., посл. изм. ДВ. бр.36 от 3 май 2019 г.), регламентира държавната политика по опазване на околната среда и интегрирането ѝ в секторните политики. ЗООС е рамков закон, който регламентира основните положения и принципи на управлението на обществените отношения, свързани с опазването на околната среда.
- ❖ В Раздел III-ти Опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите на Глава трета (Опазване и ползване на компонентите на околната среда и управление на отпадъците) са включени всички теми, свързани с опазването, устойчивото ползване и възстановяването на почвата, които гарантират ефективна защита на човешкото здраве и на функциите на почвата, като се отчита, че почвата е ограничен, незаменим и практически невъзстановим природен ресурс.

Преглед и анализ на действащото законодателство в България, свързано с почвите

- ❖ В ЗООС и подзаконовите актове, издадени въз основа на него, са транспонирани и се прилагат задължения, произтичащи от международни ангажменти и такива от Директиви на ЕС.
- ❖ В ЗООС се регламентират не само основните положения и принципи на управлението, свързани с опазването на околната среда, но се въвеждат като превантивни инструменти и процедури по тях за екологичната оценка (ЕО) и оценката на въздействието върху околната среда (ОВОС), комплексни разрешителни режими (КР), екологична отговорност, управление и финансиране.
- ❖ Извършването на съответните оценки е регламентирано в Наредби, например в Наредбата за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми (Обн. ДВ. бр. 57 от 2 Юли 2004 г., изм. и доп. ДВ. бр.31 от 12 април 2019г.), почвите, като компонент на околната среда, са неразделна част от предмета на Екологична оценка на планове и програми. Чрез процедурата по екологична оценка се оценява потенциалното въздействие от реализирането на план/програма върху почвите и земеползването, като процедурата по ЕО не допуска реализацията на нови планове и програми,

Преглед и анализ на действащото законодателство в България , свързано с почвите

- ❖ **Условията и редът за извършване на оценка на въздействието върху околната среда (ОВОС) са регламентирани в Наредба.**
- ❖ **Оценка на въздействието върху околната среда е превантивен инструмент за идентифициране и оценяване на евентуалните въздействия върху околната среда и човешкото здраве от строителството и експлоатацията на инвестиционните предложения във всички отрасли на икономиката и развитието на инфраструктурата, на ранния етап от тяхното проучване и разработване, преди да е взето решение за реализацията им на конкретно място при съответната технология, начин на строителство и др.**
- ❖ **Почвите, като компонент на околната среда, са неразделна част от предмета на Оценка на въздействието върху околната среда на инвестиционни предложения**

Преглед и анализ на действащото законодателство в България, свързано с почвите

- ❖ Приложното поле и обхват на Закона за опазване на околната среда засяга всички важни елементи, свързани с опазването на почвите, в т.ч. и като реципиент (крайна точка) на замърсяване от други компоненти, въвежда превантивните инструменти с цел предотвратяване на тези увреждания, регламентира финансовите отговорности по отношение на отстраняване и/или минимизиране на заплахите с фокус на следните принципи:
  - **Принципът на превантивността;**
  - **Принцип “Замърсителят плаща”** - той се интерпретира по два начина: Замърсителят плаща за мерки, осигуряващи стандартите или Замърсителят плаща за всички външни разходи;
  - **Принцип “Устойчиво и високо ниво на защита”** - най-радикалната интерпретация на този принцип е ниво на замърсяване, съобразено с интересите на бъдещите поколения, най-либералната - минимално замърсяване според стандартите.

Преглед и анализ на действащото законодателство в България , свързано с почвите

- ❖ **Закона за отговорността за предотвратяване и отстраняване на екологични щети (обн.ДВ бр.43/29.04.2008, посл.изм. и доп. ДВ бр.58/18.07.2017 г.) и подзаконовата нормативна уредба към него (в т.ч. Наредба №1 от 29.10.2008 г. за вида на превантивните и оздравителните мерки в предвидените случаи от Закона, обн. ДВ бр.96/07.11.2008 г. и Наредба за публичния регистър на операторите, които извършват дейности по приложение №1 към чл.3, т.1 от Закона, обн.ДВ бр.109/23.12.2008 г., посл.изм.и доп. ДВ бр.28/04.2016 г.),също имат сериозно отношение към почвите;**
- ❖ **Основната цел, относно екологичната отговорност е предотвратяване на непосредствената заплаха за възникване на екологични щети върху защитени видове и природни местообитания, води и почви, както и пълното отстраняване на щетите, причинени на природните ресурси и техните услуги, и връщането им в изходното състояние, което би било налице, ако не са настъпвали щети.**

Преглед и анализ на действащото законодателство в България, свързано с почвите

- ❖ **ЗОПОЕЩ и Наредбите към него осъществяват контрол относно случаите на неблагоприятно въздействие върху екологичното, химичното и/или количественото състояние и/или екологичния потенциал на водите, щети на почвата като замърсяване, което създава значителна опасност за здравето на хората, чиито неблагоприятен ефект е породен от прякото или непрякото въвеждане във, на или под почвата на вещества, препарати, организми и микроорганизми, щети на ресурсите, щети от прякото премахване или унищожаване на защитени местообитания и видове, физически щети или химически разливи, изпускания или подобно замърсяване или значително смущение върху биологичното разнообразие.**

Преглед и анализ на действащото законодателство в България , свързано с почвите

Относими закони и подзаконови актове:

- ❖ Наредба за инвентаризацията и проучванията на площи със замърсена почва, необходимите възстановителни мерки, както и поддържането на реализираните възстановителни мероприятия (ДВ, бр. 15/16.02.2007 г). В нея се определят редът и начинът за провеждане на инвентаризация и проучване на площи със замърсена почва.
- ❖ Инвентаризацията и проучванията на площи се извършват с цел да се определят площите със съмнение за замърсяване на почвите и площите с доказано замърсени почви, които да бъдат подложени на мерки за въздействие. В зависимост от проучванията се регламентират мерки за: възстановяване, ограничителни, защитни, както и мерки за обезопасяване. Със съмнение за замърсяване в страната са определени около 1438 места. Наредбата предвижда създаване, поддържане и актуализация на публичен регистър от ИАОС с три раздела, съответно: площи със съмнение за замърсяване на почвата; площи с доказано замърсена почва; площи с незамърсена почва.

Преглед и анализ на действащото законодателство в България , свързано с почвите

Относими закони и подзаконови актове:

- ❖ Методика за предварителните и подробните проучвания и създаване на публичен регистър за инвентаризация на площи със замърсена почва (2016 г.) е разработена съгласно изискванията на чл. 7 до чл. 13 и параграф 4 от Наредба за инвентаризацията и проучванията на площи със замърсена почва, необходимите възстановителни мерки, както и поддържането на реализираните възстановителни мероприятия (Обн. ДВ. бр. 15 /2007г.).
- ❖ Въз основа на резултатите от редица дейности се изготвя заключение за териториалния обхват на замърсяването. Площите с доказано замърсени почви, следствие на подробно проучване, ще бъдат подложени на мерки за възстановяване.

Преглед и анализ на действащото законодателство в България, свързано с почвите

Относими закони и подзаконови актове:

- ❖ Наредба за реда и начина за инвентаризация, проучвания, извършване и поддържане на необходимите възстановителни мероприятия на площи с увредени почви. (ДВ. бр. 62 от 4/ 08. 2009 г., посл. изм. ДВ. бр.55 от 7 Юли 2017 г.). **Заглавието на тази наредба привидно повтаря предишната.**
- ❖ С наредбата се определят редът и начинът за провеждане на инвентаризация и проучвания на площи с почви, увредени от ерозия, вкисляване, засоляване, уплътняване и намаляване на почвеното органично вещество; необходимите възстановителни мерки, както и поддържането на извършените възстановителни мероприятия за земеделски и горски земи. Инвентаризацията и проучванията се извършват с цел да се установят площите с потенциални и действителни рискове за увреждане на почвите и нарушаване на техните функции в резултат на деградационните процеси.

Преглед и анализ на действащото законодателство в България , свързано с почвите

Относитими закони и подзаконови актове:

Наредба № 3 за нормите за допустимо съдържание на вредни вещества в почвите (обн. ДВ бр. 71 от 12.08.2008 г.), е специализираната Наредба, въвеждаща система за оценка на замърсяването на почвата, базирана на равнището на концентрация на индивидуалните замърсители в почвата (неорганични и органични).

❖ Определят се три равнища на концентрация за всеки замърсител при 3 стойности на рН, изразени като числени стойности именно: предохранителни, максимално допустими и интервенционни стойности. Според концентрацията на всеки индивидуален замърсител (общо съдържание, mg/kg суха почва) се определят четири степени на замърсяване: слабо, средно, силно и опасно замърсена почва. За опасно се приема замърсяване, предизвикано от концентрация на даден замърсител > 5 МДК, което не означава автоматично изключване на почвата от даден вид земеползване и провеждане на ремедиационни действия.

Преглед и анализ на действащото законодателство в България, свързано с почвите

Относими закони и подзаконови актове:

Наредба № 26 за рекултивация на нарушени терени, подобряване на слабопродуктивни земи, отнемане и оползотворяване на хумусния пласт (ДВ, бр. 89 от 22.10.1996), изменена и допълнена в ДВ бр. 30 от 22.03.2002 г.

- ❖ На рекултивация подлежат всички обекти разписани в чл. 11, ал.1 от Закона за опазване на земеделските земи: рудници, кариери и други земи с нарушен почвен профил; сгуроотвали, хвостохранилища, сметища и други депа за отпадъци; стари корита на реки; трасета на изоставени канали, пътища, железопътни линии и строителни площадки, след демонтаж на инженерните съоръжения, облицовки и горно строене.
- ❖ Рекултивацията на земите е двуетапен процес, който включва техническа и биологична рекултивация.

Преглед и анализ на действащото законодателство в България , свързано с почвите

Относими закони и подзаконови актове:

Наредба № 4 за мониторинг на почвите (Обн. ДВ. бр. 19 от 13 Март 2009 г.), с която се урежда редът за провеждане на мониторинг на почвите, чрез създаване на Национална система за мониторинг на почвите (НСМП), като част от Националната система за мониторинг на околната среда и включва събиране, оценка и обобщаване на информация за почвите, както и поддържането на информационна система за състоянието на почвите и тяхното изменение. Целта е оценка на актуалното състояние на почвите, своевременно идентифициране, анализ и прогнозиране развитието на деградационните процеси.

- ❖ Мониторингът на почвите, едновременно с почвените карти и базата данни е жизнено важен компонент в събирането на информация за почвите на определен регион или на страната като цяло. Той е главното средство за оценка на качеството на почвите, идентифициране на природата на замърсените земи, ефектите от трансграничната миграция на замърсителите и на степента и формата на деградация на почвите.

Преглед и анализ на действащото законодателство в България , свързано с почвите

Относими закони и подзаконови актове:

- ❖ Друг важен въпрос е свързан със **Закона за опазване на земеделските земи** (обн. ДВ. бр.35 от 24 април 1996г., посл. изм. и доп. бр. 77 от 18.09.2018 г., в сила от 1.01.2019 г. Двата закона имат своите специфики в зависимост от необходимостта от информация, която да бъде предоставена на ползвателите на земеделските земи (ЗОЗЗ) или информационна система за почвените ресурси като цяло (Закон за почвите).
- ❖ В ЗОЗЗ е регламентирано, че с този Закон се уреждат опазването от увреждане, възстановяването и подобряването на плодородието на земеделските земи и се определят условията и редът за промяна на тяхното предназначение. В чл. 2, ал.1 и 2 е регламентирано, че «земеделските земи са основно национално богатство и се използват само за земеделски цели. Предназначението на земеделските земи е за производство на растителна продукция и паша на добитък по начин, неувреждащ почвеното плодородие и здравето».

Преглед и анализ на действащото законодателство в България , свързано с почвите

- ❖ В ЗОЗЗ, Глава трета „Възстановяване и подобряване на продуктивните качества на земеделските земи» представя и контролира нарушенията на тези земи от промишлено, урбанизационно и друго антропогенно естество. При изпълнения на проекти е приемливо, при определени обстоятелства, да се въведе изискване за оценка на риска от възникване на ерозионни процеси.
- ❖ Изискванията, отбелязани в този закон, са уточнени в Правилника за прилагането му (обн., ДВ, бр. 84 от 4.10.1996 г., изм., бр. 50 от 1.07.2011 г.).
- ❖ Най - добрият вариант за улеснение на ползвателите е да се разработи един общ закон, който да обедини в едно Закона за почвите, ЗОЗЗ и Правилникът за приложение на ЗОЗЗ. В трите документа се третират и повтарят едни и същи проблеми, фактори, мерки, задължения на МОСВ и МЗХГ, които могат да се обобщят

Преглед и анализ на действащото законодателство в България , свързано с почвите

Относитими законови и подзаконови актове:

- ❖ **Закон за собствеността и ползването на земеделски земи – ЗСПЗЗ** (Обн. ДВ. бр.17 от 1 Март 1991 г., посл. изм. ДВ. бр. 58 от 18 Юли 2017 г.). Този закон урежда собствеността и ползването на земеделските земи. Според Чл. 4 собственикът свободно избира начина на ползване на земеделските земи според тяхното предназначение. При ползване на земята той е длъжен да не уврежда почвата и да спазва санитарно-хигиенните, противопожарните и екологичните норми.

Преглед и анализ на действащото законодателство в България , свързано с почвите

Закон за водите – (Обн. ДВ. бр. 67 от 27.07. 1999 г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.25 от 26 март 2019г.) Този закон урежда собствеността и управлението на водите на територията на Република България като общонационален неделим природен ресурс и собствеността на водостопанските системи и съоръжения. Той е твърде широкообхватен, но от селскостопанска гледна точка важни са уязвимите и чувствителни зони (чл. 119а, ал. 1), при което се набелязват мерки за предотвратяване на замърсяването от дифузни и точкови източници от селскостопански дейности и градски отпадъчни води с цел опазване на водите и намаляване на биогенното замърсяване;

Чл. 134 въвежда забрани в крайбрежните заливаеми ивици и принадлежащите земи на водохранилищата. Забранява се складиране на пестициди, депониране и третиране на отпадъци; строителство на животновъдни ферми; строителство на стопански и жилищни постройки; миенето и обслужването на транспортни средства и техника; засаждането на трайни насаждения с плитка коренова система; изхвърлянето на отпадъци.

Преглед и анализ на действащото законодателство в България , свързано с почвите

Закон за управление на отпадъците - ЗУО (Обн., ДВ, бр. 53 от 13.07.2012 г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.25 от 26 март 2019 г.

- ❖ Урежда екологосъобразното управление на отпадъците като съвкупност от права и задължения, решения, действия и дейности, свързани с образуването и третирането им, както и формите на контрол върху тези дейности;
- ❖ ЗУО и свързаните с него подзаконови документи, регламентират и превантивни мерки за предотвратяване или намаляване на вредното въздействие от генерирането и управлението на различните видове отпадъци. Факт е, че значителна част от отпадъците търпят различни видове преработка, трансформация, ферментация в зависимост от вида им, което позволява тяхното използване. **Някои от тях могат да окажат отрицателно въздействие върху почвата в случай на неспазване на изискванията за тяхното използване.**

Преглед и анализ на действащото законодателство в България , свързано с почвите

Наредбата за реда и начина за оползотворяване на утайки от пречистването на отпадъчни води чрез употребата им в земеделието, обн., ДВ, бр. 112 от 23.12.2004 г. (посл. изм. ДВ. бр. 55 от 7 Юли 2017 г.) и Наредбата за разделно събиране на биоотпадъците и третиране на биоразградимите отпадъци (обн. ДВ. бр.11 от 31.01.2017 г. изм. и доп. ДВ. бр.47 от 5 юни 2018г.). имат пряко отношение към опазване на почвите от замърсяване, с възстановяването им чрез използване на получения органичен продукт, който съдържа голямо количество хранителни вещества.

В Наредбата за утайките са отразени всички показатели по отношение на МДК, използвани методи, време на внасяне на утайките, разрешения и забрани, гранични стойности, което гарантира по-голяма сигурност при тяхното използване. Утайките са един продукт, който се генерира в значителни количества и трябва да се депонира някъде, но в същото време има и полезни и опасни съставки, които при добра технологична обработка могат да се вложат ефикасно за подобряване на свойствата и плодородието на почвите при строг контрол, който е залегнал в наредбата.

Преглед и анализ на действащото законодателство в България , свързано с почвите

Целта на „Наредба за управление на строителните отпадъци и за влагане на рециклирани строителни материали, Обн. ДВ. бр.98 от 8 декември 2017г.“ е да се предотврати и ограничи замърсяването на въздуха, водите и почвите, както и да се ограничи рискът за човешкото здраве и околната среда в резултат на събирането, третирането и транспортирането на СО; да се насърчи рециклирането и оползотворяването на СО за постигане на целите по чл. 32 от Закона за управление на отпадъците (ЗУО).

Това не само ще намали замърсяването на въздуха, водите и почвите, но и ще намали цената на влаганите строителни материали. С наредбата се регламентира: създаването на система за управление и контрол на дейностите по събиране, транспортиране и третиране на строителните отпадъци (СО), изискванията за влагане на рециклирани строителни материали в строителството, изискванията за управление на СО в процеса на строителство и премахване на строежи и др.

Преглед и анализ на действащото законодателство в България , свързано с почвите

Закон за подземните богатства, Обн. ДВ. бр.23 от 12 Март 1999 г., последно изм. и доп. доп. ДВ. бр.98 от 27 ноември 2018г. **Минните отпадъци са другият вид сериозни отпадъци**, чието управление изисква сериозно внимание и се подчинява на този закон, регламентирано в глава осма – Чл. 22а до Чл. 22л и в Наредба за специфичните изисквания за управление на минните отпадъци, Обн. ДВ. бр. 5 от 19 Януари 2016 г., в която се формулират изискванията за възстановяване на земите и почвите след деградацията им при добива на полезни изкопаеми. В резултат на това се постига връщане на нарушените терени и включването им като земеделски земи, горски площи, лесопаркови територии, крайградски зони за отдих и др.

❖ Пример: Насипищата (табани), хвостохранилищата и шламоотвалите, площадките за депониране на опасни, неопасни отпадъци, незамърсени площи са съоръжения. Всички те при неправилно използване представляват опасност от замърсяване на околната среда.

Преглед и анализ на действащото законодателство в България , свързано с почвите

Други закони, имащи отношение към почвите

Законът за горите (ЗГ) (ДВ бр.19/2011, посл. изм. ДВ. бр.17 от 26 февруари 2019г.) урежда обществените отношения, свързани с опазването, стопанисването и ползването на горските територии в Република България, с цел гарантиране на многофункционално и устойчиво управление на горските екосистеми. В този закон се обръща внимание върху създаването на противоерозионни гори на ерозирани терени и гори на рекултивирани нарушени терени за целите за опазване и възстановяване функциите на почвата.

В Наредбата за залесяване, към рекултивацията за горскостопански нужди се поставят специфични изисквания за създаване на продуктивни гори върху нарушените терени. Чрез Наредбата за залесяване е направена поправка към изискванията за горска рекултивация, в която досега изискваният период за отглеждане на културите върху рекултивирани терени от 3-годишен е увеличен на 5 години.

Преглед и анализ на действащото законодателство в България , свързано с почвите

Други закони, имащи отношение към почвите

Законът за биологичното разнообразие, *Обн. ДВ. бр. 77 от 9 Август 2002 г., изм. ДВ. бр.98 от 27 ноември 2018г.* не използва термина «почва», но в случаите, когато се коментират местообитанията и защитените зони се споменава за почвозащитни и климаторегулиращи функции във връзка с характеризиране на екосистемите и местообитанията.

Закон за устройство на територията (ДВ, бр. 1 от 02.01.2001 г., последно изм. и доп., ДВ. бр. 44 от 4 юни 2019 г.). Този закон урежда обществените отношения, свързани с устройството на територията, инвестиционното проектиране и строителството в България, и определя ограниченията върху собствеността за устройствени цели. Класифицира териториите в страната, според основното им предназначение, като: **урбанизирани територии (населени места и селищни образувания), земеделски територии, горски територии, защитени територии, нарушени територии за възстановяване, територии, заети от води и водни обекти, и територии на транспорта.**

Преглед и анализ на действащото законодателство в България , свързано с почвите

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Цитираните нормативни актове са приложими и са свързани с провеждането на политиката за почвите, те покриват изискванията на Европейска политика по почвите. В тях са формулирани както в частта за общите принципи на тази политика, така и конкретните дейности по опазването и устойчивото използване на почвите.

Наредбите въвеждат стандарти за опазване на почвата от замърсяване, за рекултивацията на нарушените земи и провеждане на проучвания и инвентаризация на площи със замърсена почва, които покриват изискванията на политиката по почвите на ЕС.

Анализът на българското законодателство и нормативна уредба показват, че Република България има добре формулирани правила за контрол и оценка на въздействие върху околната среда, в частност върху компонент почви.

Преглед и анализ на действащото законодателство в Сърбия, свързано с почвите

Основната правна рамка за опазването/защитата на почвите/земята в Република Сърбия е законово установена съгласно:

- ❖ **Закон за опазване на околната среда** ("Официален вестник на RS", бр.135/2004, 36/2009, 36/2009 - Втори закон, 72/2009 - Втори закон и 43/2011 г. - Решение на Върховния съд и 14/2016 г.)
- ❖ **Закон за опазване на почвата/земята** („Официален вестник на РС“, № 112/2015)
- ❖ **Закон за земеделските земи** ("Официален вестник на RS", бр.62/2006, 65/2008 - Втори закон и 41/2009)

Политики и законодателство в Сърбия, засягащи почвата

Предпоставката за опазване на земята в Република Сърбия е системния мониторинг на качеството на почвата в съответствие с целите, определени в националните програми и стратегии, съответно:

- ❖ **Национална програма за опазване на околната среда (Официален вестник, RS ”, бр. 12/2010);**
- ❖ **Национална стратегия за устойчиво развитие на Република Сърбия, („Официален вестник на RS“, № 57/2008);**
- ❖ **План за действие за прилагане на стратегията за устойчиво развитие(“Официален вестник на RS”, № 22/2009)**

Преглед и анализ на действащото законодателство в Сърбия , свързано с почвите

- ❖ В Република Сърбия регулирането на въпросите свързани с околната среда се основава на най-висшия законодателен акт - Конституцията на Република Сърбия (Държавен Вестник на РС, №98/06). Разпоредбите на член 74-ти от Конституцията определят, че всеки има право на здравословна среда и навременна и пълна информация за нейното състояние, както и че всички в Република Сърбия и автономните и области са отговорни за опазването на околната среда и има задължението да я опазва и подобрява нейното състояние.
- ❖ Нормативната уредба в сферата на околната среда в Република Сърбия включва повече от 100 закона и подзаконови актове. Основните правни норми за опазване на околната среда във вътрешното законодателство се регулират от изискванията залегнали в Закона за опазване на околната среда, Закона за защита на почвите, Закона за оценка на въздействието върху околната среда, Закона за интегрирано предотвратяване и контрол на замърсяването на околната среда и др.

Преглед и анализ на действащото законодателство в Сърбия , свързано с почвите

Почвата е ограничен ресурс, чието използване изисква спазване на редица законодателни и устойчиви дейности по планиране. Чрез плановите и нормативни документи досега почвата се контролира и обработва по отношение на земеделие, опазване, залесяване, озеленяване и др. Новият **Закон за опазване на почвата**(Официален вестник на РС", № 112/2015) регламентира опазването ѝ, систематичен мониторинг на състоянието и качеството ѝ, мерки за възстановяване, рекултивация и други въпроси от значение за опазването на почвите като природен ресурс от национален интерес.

В чл. 3 от **Закона за опазване/защита на почвата** е посочено, че целта на Закона е да запази площите и функциите на почвата като природен ресурс и да предотврати или премахне вредните промени в почвата, които могат да бъдат резултат от:

- ерозионни процеси;
- намаляване на съдържанието на органична материя в почвата;
- неподходящо земеделско и горско производство (неадекватни и неконтролирани земеделски и медикоративни мерки, обезлесяване и др.);

Преглед и анализ на действащото законодателство в Сърбия , свързано с почвите

В чл. 3 от **Закона за опазване/защита на почвата** е посочено, че целта му е да предотврати или премахне вредните промени в почвата, които могат да бъдат резултат от:

- неконтролирани промени в използването и управлението на почвата;
- непланирана урбанизация, тоест непланирано изграждане и развитие на инфраструктура;
- вкисляване, засоляване и алкализирание на почвата;
- свиване/сбиване на почвата, почвени и скални свлчища; пожари и химически аварии;
- замърсяване (генерирано от управление на отпадъците, изпускане на отпадни води, емисии от точкови и дифузни източници, химическо замърсяване и др.);
- експлоатация на минерални и органични суровини;
- експлоатация на чакъл, камък и пясък;
- неразрешени археологически разкопки и проучвания и др.

Преглед и анализ на действащото законодателство в Сърбия, свързано с почвите

Според чл. 5 от същия Закон, защитата на почвата се основава на следните принципи:

- **"опазване на естествената стойност на почвата"** което означава, че почвата се използва при условия и по начин, който осигурява опазването на нейните природни ценности всъответствие с този и други закони;
- **„цялостност на опазването на почвата“** означаващо, че Република Сърбия, органите на автономната провинция и органите на звеното за местно самоуправление осигуряват интегриране на защитата на почвата във всички секторни политики чрез прилагане на взаимно съгласувани планове и програми и прилагане на регулации чрез система на разрешителни, стандарти и норми, финансиране и други мерки за опазване на почвата;
- **„замърсителят плаща“** означава че всеки, който причинява замърсяване на почвата, плаща обезщетение в съответствие със закона и поема разходите за превантивни мерки за намаляване на замърсяването, разходите за премахване на почвените рискове и разходите за компенсация на процедурите за нанесени щети на почвата;

Преглед и анализ на действащото законодателство в Сърбия , свързано с почвите

„потребителя плаща“ означава задължението на ползвателя на почвата да заплати такса за нейното използване в съответствие със закона и ако е необходимо, да поеме разходите за почистване, тоест за ревитализация и рекултивация;

«субсидиарни отговорности» означава систематично налагани задължения за защита на почвата във връзка с йерархията на държавните органи, които в рамките на финансовия си капацитет премахват последиците от щети, замърсяване на почвата и в случаите когато замърсителят е неизвестен, както и когато щетите възникват при замърсяване на почвата от източници извън републиката;

„информация и обществено участие“ означава правото на заинтересованата общественост да бъде информирана за състоянието на почвата и да участва в процеса на вземане на решения от голямо обществено значение;

"защитата на правото на опазване на природните ценности на почвата" е законното право да се използва почвата по такъв начин, че да се запазят естествените й ценности и което гражданите, групите граждани или техните асоциации, професионални или други организации упражняват в съответствие с тези и други закони.

Преглед и анализ на действащото законодателство в Сърбия , свързано с почвите

Особено важен момент в Закона е тъй нар. принцип за «Целостта на опазването на земята и новите мерки и инструменти». Законът за опазване на почвата подчертава "целостта на опазването на почвата», което се отразява във факта, че компетентните органи осигуряват интегрирането на защитата на почвата във всички секторни политики, което се отразява чрез взаимно съгласувани планове и програми, и прилагане на регулации чрез система от разрешителни, стандарти и норми, финансиране и други мерки за опазване на земята. Една от превантивните мерки за опазване на почвата е планирането, в т.ч пространственото, чрез определянето на мерките и условията за опазване на земята в градоустройствените и пространствените планове, с цел устойчиво използване на земята.

Новият Закон за опазване на почвата регламентира и субектите за опазването ѝ. Определено е, че защитата на земята, в рамките на нейните правомощия и задължения, се осигурява от Република Сърбия, автономните провинции, звената за местно самоуправление, юридически лица, предприемачи или собственици и потребители на земя, които при осъществяване на своята дейност застрашават, влошават или замърсяват почвата.

Преглед и анализ на действащото законодателство в Сърбия , свързано с почвите

Друг основен закон в тази посока е **Законът за опазване на околната среда** (Zakon o zaštiti životne sredine („Službeni glasnik RS“, br. 135/04, 36/09, и 36/09-dr. zakon, 72/09 – dr. zakon, 43/11-US i 14/16), който урежда мерките и условията за опазване на околната среда в пространствените и градоустройствените планове (член 34), като установява специални режими за опазване и използване на територии на защитени природни ресурси, източници на водоснабдяване, термични и минерални извори, гори , земеделски земи, обществени зелени площи, места за отдих и рекреация.

❖ **Законът за опазване на околната среда**, като главен закон в областта на опазването, регулира опазването на почвите и използването им, чрез мерки за систематичен мониторинг на качеството на почвата, чрез мониторинг на индикатори за оценка на риска от деградация, както и прилагане на програми за възстановяване и за премахване на последиците от замърсяване и деградация на земното пространство, т.е. независимо дали се срещат естествено или са причинени от човешка дейност.

Преглед и анализ на действащото законодателство в Сърбия , свързано с почвите

В процеса на оценка на въздействието върху околната среда за обектите, чието задължение за подготовка на проучването е установено въз основа на **Закона за оценка на въздействието върху околната среда** и Наредбата за създаване на списък на проектите, за които се изисква оценка на въздействието, и списъците на проектите, за които се изисква Оценка на въздействието върху околната среда (Uredba o utvrđivanju Liste projekata za koje je obavezna procena uticaja i Liste projekata za koje se može zahtevati procena uticaja na životnu sredinu ("Službeni glasnik RS", br. 114/08), определено е, че е необходимо да се направи преглед на състоянието на околната среда на обекта на проекта. Досега обаче няма изрично задължение, че в случаите, когато няма налични данни за качеството на параметрите на околната среда за наблюдавания обект, трябва да се измерват тъй нар. нулеви условия на земята/почвата.

Закон за интегрирано предотвратяване и контрол на замърсяването (Zakon o integrisanom sprečavanju i kontroli zagađivanja životne sredine

Преглед и анализ на действащото законодателство в Сърбия , свързано с почвите

Законът за земеделските земи (Zakon o poljoprivrednom zemljištu („Službeni glasnik RS“, br. 62/06 и 65/08-dr. zakon, 41/09 и 112/15) подхожда към термина почва от гледна точка на селскостопанското производство и го класифицира в обработваеми земи, градини, овощни градини, лозя, поляни, пасища, водоеми, тръстика и влажни зони, както и земя, която може да се използва за селскостопанско производство.

Законът за горите (Zakon o šumama („Službeni glasnik RS“, br. 30/10, 93/12 i 89/15) урежда опазването, защитата, планирането, отглеждането и използването на горите, разпореждането с горите и горските земи, независимо от формата на собственост.

Законът за държавния кадастър (Zakon o državnom premeru i katastru („Službeni glasnik RS“, br. 72/09, 18/10, 65/13, 15/15-US, 96/15) класифицира земята, от гледна точка на кадастъра, със съответни кадастрални подразделения и класове, които се създават в рамките на кадастрална община.

Преглед и анализ на действащото законодателство в Сърбия , свързано с почвите

Законът за планиране и строителство (Zakon o planiranju i izgradnji 72/09, 81/09-ispravka, 64/10-US, 24/11, 121/12, 42/13-US, 50/13-US, 98/13-US, 132/14 и 145/14) урежда условията и начина устройство на урбанизираните територии, в т.ч на: озеленяването, поддръждане и използване на строителни земи и строителство на сгради; надзор върху изпълнението на разпоредбите на този закон и инспекционен надзор; други въпроси от значение за озеленяването, използването на строителни земи и за изграждането на конструкции.

❖ **Както се вижда от прегледа на тези няколко закона, всеки от тях, подобно на много други, третира земята от секторния ѝ аспект, без да прилага принципа за универсален/комплексен/цялостен подход за опазването ѝ, който се прилага от новия Закон за опазване на почвата, тъй като той регулира защитата на всички видове земи, независимо от тяхното предназначение.**

Преглед и анализ на действащото законодателство в Сърбия , свързано с почвите

- ❖ Друга степен на документи, свързани с опазването на почвата са тъй нар. плановите документи (пространствени и градоустройствени планове), които определят и регулират целта и начина на използване на земята. Имайки предвид, че картата на предназначението на земята/пространството, в документа за планиране, е основа за всички по-нататъшни дейности в наблюдаваната зона, можем да кажем, че устройствените планови документи представляват основния акт, определящ предназначението на земята.
- ❖ Те определят мерките и условията за защита и можем да кажем, че те са един от основните инструменти, които

Преглед и анализ на действащите политики и законодателство, свързани с почвите

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

- ❖ Както националните, така и европейското законодателство се основават главно на рестриктивни и забранителни режими, но не и на насърчителни.
- ❖ Прегледът показва, че законодателство по опазване на почвите в двете страни е добро, но има известни пропуски и среща известни трудности по отношение на **информираността (в чл.5 от Закона за опазване на почвите, Сърбия има изискване за информация и обществено участие).**
- ❖ Обществеността трябва да разбере важността на действията и мерките по опазването на компонентите на околната среда, в т.ч. и на почвите. В тази насока трябва упорито да се работи, особено с едрите оператори и арендатори, както и с завърсяващите околната среда и почвите, за да се осъзнае необходимостта от запазване на функциите на почвата.

Преглед и анализ на действащите политики и законодателство, свързани с почвите

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

- С комбинирането на превантивни и рестриктивни мерки, регламентирани в законодателството, спазването това законодателството, сред което е и принципът „замърсителят плаща“, ще се постигне целта, за намаляване замърсяването и създаване на по-здравословна среда.
- Всичко това е насочено за гарантиране, че днес и през следващите десетилетия гражданите на цялата планета Земя ще живеят в безопасна и здравословна среда, която се управлява по начин, който спазва екологичните ограничения и гарантира устойчивостта на околната среда.

Република България
Общинска администрация
Бойница

Interreg - IPA CBC
Bulgaria - Serbia

Благодаря за вниманието!

Тази презентация е направена с подкрепата на Европейския съюз, чрез Програмата за трансгранично сътрудничество INTERREG-ИПП България-Сърбия 2014-2020, ССИ No 2014ТС16I5СВ007. Съдържанието на публикация е отговорност единствено на Община Бойница и по никакъв начин не трябва да се възприема като израз на становището на Европейския съюз или на Управляващия орган на Програмата.